

УДК 351.74:[378.046.4:378.141](477)

В. С. СЕЛЮКОВ*здобувач**Харківського національного університету внутрішніх справ*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Розглянуто проблемні питання організації і забезпечення навчально-виховного процесу в закладах післядипломної освіти Міністерства внутрішніх справ України. Особливу увагу приділено питанням зацікавленості, мотивації та змістовності навчально-виховного процесу.

Післядипломна освіта – це спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення та оновлення її професійних знань, умінь і навичок або отримання іншої спеціальності на основі здобутого раніше освітньо-кваліфікаційного рівня та практичного досвіду.

На сучасному етапі розвитку суспільних відносин в Україні компетенція органів внутрішніх справ набуває нового вигляду, проводиться реформування форм і методів їх діяльності, а з розвитком міжнародних відносин у процесі інтеграції до європейського співтовариства, питання правового статусу правоохоронних органів набуває особливої актуальності. По суті, сьогодні нагальними є питання щодо нових підходів до організації підготовки кадрів для міністерства внутрішніх справ, освітньо-професійних програм їх навчання, поєднання навчально-виховного процесу та практичного виконання функціональних обов'язків, покладених на працівників органів внутрішніх справ. Виконання цих вимог неможливе без якісної організаційної та нормативної бази навчально-виховної підготовки спеціалістів, фахівців високого класу у справі встановлення правопорядку у суспільстві, захисту, охорони й забезпечення прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина. До того ж, нормативна база, яка регламентує порядок і правила післядипломної освіти, характеризується безсистемністю, нестабільністю, внутрішньою суперечливістю, дублюванням окремих норм, наявністю прогалин тощо. Слід зазначити, що нормативна база підготовки персоналу органів внутрішніх справ у цілому та післядипломної освіти працівників зокрема формувалася у період становлення України як суверенної держави і спиралася у своїй основі на законодавство колишнього СРСР.

Кадрова політика в органах внутрішніх

справ базується на певних принципах. Професіоналізм і компетентність працівників органів внутрішніх справ тісно пов'язані з процесом підготовки, навчання особового складу, а саме підготовкою високопрофесійного, компетентного персоналу для органів та підрозділів внутрішніх справ, який зможе якісно та ефективно виконувати посадові службові обов'язки щодо охорони й захисту прав, свобод і законних інтересів найрізноманітніших учасників правовідносин.

Сьогодні суспільству не потрібні правоохоронці, які не навчені постійній роботі над собою, самоосвіті, самовихованню, самовдосконаленню, здатні лише на механічне застосування норм загального і спеціального законодавства у сфері діяльності органів внутрішніх справ України, не виховані у дусі гуманізму, служіння винятково закону, не здатні з повагою ставитися не лише до підлеглих, колег по роботі і службі, але й до кожного пересічного громадянина як представника народу – головного носія державної влади і суверенітету. Отже, глибоке дослідження організаційно-правових засад та особливостей навчально-виховної роботи в закладах післядипломної освіти Міністерства внутрішніх справ України, а також розроблення пропозицій та рекомендацій щодо їх подальшого удосконалення набувають особливого змісту і актуальності.

Такі принципи діяльності правоохоронних органів, як дисциплінованість та законність, є «китами», на яких тримається вся система. Саме від повного, неухильного дотримання цих істин і залежить рівень професіоналізму працівників правоохоронних органів.

Аналіз останніх досліджень у галузі навчально-виховної роботи в закладах післядипломної освіти свідчить про те, що проблема змістовності, вузькопрофільності навчального процесу і питання реальної виховної роботи серед осіб,

які навчаються у відомчих закладах, є досить актуальною. Важливим питанням є питання мотивації курсантів до отримання знань, а тим самим створення підґрунтя до чіткого, неухильного виконання своїх службових обов'язків у процесі проходження служби в органах внутрішніх справ.

Основною метою статті є висвітлення та аналіз питань мотивації, змістовності, ефективності та дієвості навчально-виховного процесу в закладах післядипломної освіти Міністерства внутрішніх справ України. Отже, головним завданням дослідження є визначення прогалин у законодавчій базі, яка регулює правовідносини у сфері післядипломної освіти працівників органів внутрішніх справ.

Навчально-виховний процес – це процес, під час якого людина отримує певні навички і вміння, знання і досвід, навчається правильно діяти в різних життєвих ситуаціях і приймати розумні, зважені рішення.

Відомча освіта та професійна підготовка особового складу органів внутрішніх справ у відомчих навчальних закладах як інститут професійного, інтелектуального та духовного розвитку осіб рядового та начальницького складу має формувати таку єдність необхідних знань, умінь та навичок, рівень яких був би достатній для високоякісного виконання працівником тих чи інших своїх посадово-функціональних обов'язків. У цьому аспекті зміст освітньої діяльності, який реалізується у відомчих вищих навчальних закладах, включає дві невід'ємні складові: навчання і виховання. Як зазначено в ст. 41 Закону України «Про вищу освіту», навчально-виховний процес забезпечує можливість: а) здобуття особою знань, умінь і навичок у гуманітарній, соціальній, науково-природній і технічній сферах; б) інтелектуального, морального, духовного, естетичного і фізичного розвитку особи, що сприяє формуванню знаючої, вмілої і вихованої особистості [6, с. 7].

Головною метою навчально-виховного процесу в закладах післядипломної освіти є підготовка такого працівника для органів, служб та підрозділів внутрішніх справ, який у майбутньому при виконанні своїх функціональних обов'язків зможе виконати їх на якісно високому рівні.

Вагомою причиною недосконалості післядипломної освіти є недостатня мотивація курсантів на навчання. Мотивація – це система різноманітних спонукань (потреб, мотивів, інтересів, ціннісних орієнтацій тощо), що є

багаторівневим регулятором життєдіяльності людини, джерелом її активності в її діяльності та поведінці. А. Маркова зазначає, що становлення мотивації – це не просто посилення позитивного ставлення до навчання, а результат ускладнення структури усієї мотиваційної сфери, знищення застарілих і появи нових, більш зрілих мотивів. Серед провідних структурних компонентів мотиваційної сфери науковці виділяють такі: потреба в навчанні; сенс; мотиви; мета навчання; емоції; ставлення до навчання й інтерес. Навчальна мотивація може мати внутрішній і зовнішній характер. Мотивація першого виду пов'язана насамперед із пізнавальними потребами людини. Мотивація другого виду виникає тоді, коли результати навчання є значущими для підвищення соціального статусу особи [7, с. 12–13].

Організація навчально-виховного процесу в закладах професійної підготовки осіб рядового та начальницького складу для органів та підрозділів внутрішніх справ відбувається за допомогою реалізації логічно виражених принципів виховання курсантів та слухачів. Ці принципи утворюють розгалужену систему. За сферою дії їх можна поділити на дві групи: загальні і приватні (іноді їх іще називають стратегічними і тактичними відповідно). Загальні принципи визначають стратегію відносин постійного та перемінного складу. Такими є зв'язок навчання і виховання з життям та працею; опора на позитивне у навчанні та вихованні; єдність виховного впливу; демократизація навчально-виховного процесу; принцип культури та логічності у навчанні і вихованні; науковість і доступність; наочність та розвиток теоретичного мислення; колективний характер впливу з урахуванням індивідуальних особливостей та здібностей; емоційність; спонукання пізнавальної, трудової та іншої діяльності курсантів, активізація їх морально-вольових зусиль з постійним збудженням інтересу до професійної діяльності; сталість, міцність знань, умінь та навичок. Якщо вказані принципи мають більш абстрактний характер і не визначають особливі аспекти навчально-виховної роботи, то друга група більш складна і має емоційно-психологічне спрямування. До тактичних принципів відносять принципи самовдосконалення, готовності до відповідальних рішень, самоповаги, принципи соціально-професійного досвіду (врахування особливостей, звичок, професійних умінь та розвиток аудіовізуальної культури), врахування статевих і вікових особливостей. Проаналізувавши вказані групи принципів,

можна зробити висновок, що визначальними принципами у формуванні дисциплінованого та законслухняного правоохоронця, розумної та освіченої особистості є насамперед друга група принципів – тактичні принципи. Внутрішнє спонукання, цікавість, мотивація – саме ці поняття відіграють важливу роль у «створення» позитивного правоохоронця.

Підготовка висококваліфікованих спеціалістів для роботи в правоохоронних органах є одним із найактуальніших завдань професорсько-викладацького складу навчальних закладів Міністерство внутрішніх справ України. Це, у свою чергу, ставить особливі вимоги та завдання як до організації та здійснення навчального процесу в цілому, так і до проведення занять з конкретної дисципліни. Одним із таких завдань є використання сучасних прогресивних методик викладання, удосконалення форм і методик проведення занять, спрямованих на прищеплення студентам і курсантам навичок та умінь вирішення практичних завдань [8, с. 120].

Основними формами навчання у відомчих закладах післядипломної освіти є проведення занять у формах лекцій, інтерактивних лекцій, різних типів уроків, індивідуальних занять, семінарів, практичних занять, самостійної підготовки, консультацій, навчальної практики, виконання індивідуальних завдань тощо (згідно з п. 2.6 Інструкції з організації навчально-виховного процесу в училищах професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ, затвердженої наказом МВС України від 25 листопада 2003 р. №1444). Для підвищення рівня ефективності та дієвості навчання необхідно чітко визначити порядок проведення окремих форм занять: наприклад, самостійну підготовку слід проводити не як «покарання» за порушення дисципліни чи зниження успішності, а як цікаві, пізнавальні заняття. Цього можна досягти шляхом створення груп відповідальних курсантів, які за своїми моральними та управлінськими якостями зможуть організувати активну роботу серед інших осіб.

Для підвищення ефективності навчального процесу викладачеві необхідно активізувати в курсантів (слухачів) навчальні мотиви різного плану. Результати дослідження американських учених довели, що дорослих людей на першому занятті більше цікавить питання встановленого в навчальному закладі порядку, а також інформація про педагогічну кваліфікацію викладача.

Тому викладачеві рекомендується, знайомлячись з аудиторією, коротко розповісти про себе: рівень освіти, стаж викладання, наукові інтереси тощо. Це сприятиме встановленню довіри до нього [7, с. 17].

Недосконалість навчального процесу виявляється ще й у тому, що зміст навчальних програм не має практичного обґрунтування. Тобто навчальні програми розробляють теоретики, люди, які в основному не мали досвіду роботи в практичних підрозділах внутрішніх справ, хоча ці програми і мають бути затверджені керівниками органів та підрозділів внутрішніх справ України. Для більш досконалого вирішення даної проблеми доцільно встановити такий порядок складання і затвердження навчальних програм, щоб практичні підрозділи нижчого рівня, а саме райлінооргани внутрішніх справ щороку спрямовували листи до відомчих закладів освіти з пропозиціями щодо найбільш актуальних та проблемних аспектів діяльності підрозділів та служб органів внутрішніх справ.

Проведення лекцій під час підготовки майбутніх співробітників правоохоронних органів не повинно бути звичайним начитуванням матеріалу – практика запрошення працівників органів та підрозділів внутрішніх справ, які мають досвід роботи в практичних підрозділах більш ніж три роки, виправдовує себе в більшості зарубіжних країн. Це сприятиме більшій зацікавленості курсантів в матеріалах навчальних програм, тим самим мотивуючи до самовдосконалення в освітньому плані.

Усе вказане дозволяє зробити **висновок**, що основними напрямками удосконалення навчально-виховного процесу у відомчих закладах післядипломної освіти слід вважати: викорінення дублювання навчальних дисциплін; створення нових програм навчання, концепцій, планів проведення занять; удосконалення процесу управління навчально-виховним процесом; застосування практики виїзних занять та занять в умовах, наближених до реальних; впровадження курсантського самоврядування; оновлення матеріальної бази бібліотек відомчих закладів освіти; максимальне наближення навчання до потреб практики. Починати реформування необхідно зі зміни, узагальнення, згрупування нормативно-правової бази з питань регулювання та організації післядипломної освіти в органах внутрішніх справ, а також викорінення норм, що суперечать одна одній або дублюються.

Список використаної літератури

1. Про міліцію : закон України від 20 груд. 1990 р. № 565–XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 4. – Ст. 20.
2. Про вищу освіту : закон України від 17 січ. 2002 р. № 2984-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 20. – Ст. 134.
3. Концепція реформування системи освіти МВС України та підвищення якості підготовки фахівців для органів внутрішніх справ : затв. наказом МВС України від 28 жовт. 2007 р. № 411.
4. Положення про організацію післядипломної освіти працівників органів внутрішніх справ : затв. наказом МВС України від 2 лип. 2008 р. № 319.
5. Інструкція з організації навчально-виховного процесу в училищах професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ : затв. наказом МВС України від 25 листоп. 2003 р. № 1444.
6. Організаційно-правове забезпечення навчально-виховного процесу та науково-дослідницької діяльності у вищих навчальних закладах МВС України : навч. посіб. / за заг. ред. Т. О. Проценка ; авт. кол. Т. О. Проценка, М. І. Іншин, О. М. Музичук, І. М. Шопіна. – К. ; Х. : ОСН, 2010. – 206 с.
7. Загально методичні основи викладання в системі початкової підготовки співробітників органів внутрішніх справ України : навч.-метод. посіб. / авт. кол. Ткачова Н. О., Бесчастний В. М., Гончаров С. П. – Донецьк : ДЮІ, 2006. – 120 с.
8. Бірюков В. В. Сучасні викладацькі технології в підготовці майбутніх правоохоронців / В. В. Бірюков, І. В. Попов // Нормативно-правове забезпечення проходження служби в органах внутрішніх справ : матеріали наук.-практ. конф. – Х. : Вид-во НУВС, 2004. – 194 с.
9. Училище професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ України : наук.-практ. посіб. / за заг. ред. М. І. Іншина, О. М. Музичука. – Х. : Титул, 2007. – 320 с.
10. Організація виховного процесу у вищих навчальних закладах МВС України : матеріали всеукр. семінару-наради кер. вищ. навч. закл. МВС України. – Луганськ : РВВ ДЛНУВС, 2007. – 104 с.

Надійшла до редколегії 15.11.2010

СЕЛЮКОВ В. С. ПРОБЛЕМНЫЕ ВОПРОСЫ ОРГАНИЗАЦИИ И ОБЕСПЕЧЕНИЕ УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В ЗАВЕДЕНИЯХ ПОСЛЕДИПЛОМНОГО ОБРАЗОВАНИЯ МИНИСТЕРСТВА ВНУТРЕННИХ ДЕЛ УКРАИНЫ

Рассмотрены проблемные вопросы организации и обеспечения учебно-воспитательного процесса в заведениях последипломного образования Министерства внутренних дел Украины. Особое внимание уделено вопросу заинтересованности, мотивации и содержательности учебно-воспитательного процесса.

SELYUKOV V. SOME ISSUES CONCERNING ORGANIZATION AND GUARANTEEING EDUCATIONAL AND TRAINING PROCESS AT THE ESTABLISHMENTS OF ADVANCED TRAINING WITHIN THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF UKRAINE

Some issues concerning organization and guaranteeing educational and training process at the establishments of advanced training within the Ministry of Internal Affairs of Ukraine are researched. The special attention is given by a question of interest, motivation and pithiness of teaching and educational process.